

Denne teksten er publisert i *something old, something new, something borrowed, something blue*, utgitt av Kunsthøgskolen i Bergen 2002.



Skål diam. 12 cm, Nina Malterud 2002. Foto: Øystein Klakegg

Nina Malterud:

## **Om Bruk og Kunst**

Keramiske bruksgjenstander – fat, skåler, kar, krukker, mugger, kopper, boller, gryter osv. - er blitt laget i hvert fall i nærmere ti tusen år. De er blitt laget for hånd og med mer mekaniserte redskaper, og i produksjonsenheter som består alt fra enkeltpersoner til familievirksomhet i hjemmet, til stort organiserte bedrifter.

I denne historien møter vi et rikt gjenstands- og bruksrepertoar som spenner fra det ytterst praktiske til det ytterst symbolsk ladete – og disse funksjonene ikke sjelden i samme gjenstand. De mest forunderlige overganger og kryssninger mellom funksjonelle og skulpturelle former forekommer. Ikke alltid kan det leses direkte ut fra tingene selv hva deres hovedhensikt har vært. For å skille et kokekar fra en gravgjenstand må man i noen tilfelle ha kunnskap om det gjeldende samfunn. Lesning bare på øyemål holder ikke. Det er ikke nødvendigvis slik at et fat laget for religiøse handlinger har vært mer eller annerledes bearbeidet enn et fat til daglig bruk. Koblingene mellom det hverdagslige og det hinsidige er komplekse og mangfoldige og synes til dels å følge ganske andre linjer enn i dag.

Avgjørende for utviklingen i mitt arbeid ble møter med keramiske gjenstander blant annet i museer for folkekunst, etnografi og historie – gjenstander fra tider og steder før disse tingene begynte å hete Kunst eller Kunsthåndverk. Flere av de såkalte "primitive" kulturer viser seg for meg som svært lite primitive, heller meget avanserte, når det gjelder formgivning som forener praktisk og åndelig innhold. Sammenhengen mellom disse ulike bruksaspektene kan kanskje være nettopp det som gir noen av disse tingene slik skjønnhet og verdighet. Det

oppleves som realitet og ikke svermeri når en flere tusen år gammel gjenstand i en glassmonter treffer meg midt i min tid, og gir en følelse av slektskap selv om gjenstanden er fra et samfunn langt fra mitt eget både i tid og sted. En suveren sikkerhet hos den enkelte formgiver, med støtte i en formfølelse felles for en hel kultur, kan se ut til å ha vært en bærende kraft i samfunn som gjenstandsmessig har uttrykt seg sterkt. Selv om enkelte utøvere viste seg framfor andre med overlegne evner, lå deres individuelle markeringer innenfor et fellesskap i tradisjon.

På det keramiske området finnes det nå industriprodukter som innen sine områder sannsynligvis vil kunne dekke ethvert fysisk bruksbehov. Industriproduktet har ord på seg for å være rasjonelt, tidsmessig, tilgjengelig og billig – selv om disse kvalitetene i praksis bare gjelder for et fåtall gjenstander. Dagens keramiske industriproduksjon er teknisk sett av høy kvalitet. Produksjonens karakter av rasjonalitet, effektivitet og anonymitet kunne også blitt til visuelle kvaliteter. Dessverre kan vi ikke si at framtidsrettet formgivning er det som rå. Det meste av produksjonen styres av kortsiktige hensyn til salg og ikke av de holdninger som må til for å bringe inn reell utvikling og innovasjon.

”Bruk” er et ord som for mange først og fremst henviser til en fysisk hendelse, og brukstingen blir med dette forstått som et fysisk hjelpemiddel. Men også i våre liv vil daglige gjøremål, med sine materielle rekvisitter, inngå i sammenhenger som omfatter mer enn bare de rent fysiske hendelsene. Hverdagslige gleder, vaner og følelser omgir tingene. Disse sammenhengene er lite synlige, idet de er ytterst privatiserte. I det offentlige rom er tingenes nærvær sterkt forbundet med kommersielle interesser. En ekstrem materiell velstand reflekteres på komplekse måter i vårt forhold til gjenstander. Vårt samfunn fremstår på mange måter både som utrolig rikt og utrolig fattigslig. I dette bildet er det kanskje slik at det diffuse savn mange mennesker har etter noe åndelig, utover det som har med materiell velferd å gjøre, åpner for at kunsten får ny betydning.

Den håndlagete (keramiske) bruksting i vårt samfunn har industriproduktet som opponent. Den førindustrielle tingen visste ikke om industrien, og eksisterte ikke i denne dualiteten. Den håndlagete tingen kan være parallell med industrivaren i gjenstandstype (fat/fat), men annerledes i identitet. Kunsthåndverkerens en-til-en-arbeid med den enkelte gjenstand åpner for mulige formuttrykk ut fra andre kilder og andre prosesser enn industriproduksjonen. I det kunsthåndverkeren definerer seg som kunstner, tilsier dette at fordypelse, undersøkelser, dristighet og nyskaping skal styre arbeidet. Slik kan dette feltet i dag utgjøre en særegen arena for kunstnerisk uttrykk, og et motbilde for industriproduksjon.

Vår tids kunstnerrolle er personlig og navngitt, ikke anonym i fellesskapet. Det kan lekes med identitet, men med det individuelle som forutsetning og bakteppe. Med dette står utøveren i en annen posisjon enn tidligere.

Grunnlaget for utforming av den enkelte ting er i kontinuerlig endring. En radikal og overskridende skapende praksis må bringe fram nye typer gjenstander, nye uttrykk i forhold til samtid. Arbeidet med bruksting inneholder allmenne kunstneriske problemstillinger både når det gjelder formale og kontekstuelle spørsmål og når det gjelder det som ligger under det hele: om beveggrunnen for å lage dette arbeidet er sterk nok.